

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد بندرعباس

دانشکده : علوم انسانی
پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)
رشته: حقوق خصوصی

عنوان:
بررسی وضعیت حقوقی وقف اموال اشخاص حقوقی در فقه و حقوق ایران

استاد راهنما:
دکتر سارا ادیبی سده

نگارنده:
قاسم بذرافکن

تابستان ۹۷

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تاییدیه هیات داوران جلسه دفاع

از این پایان نامه در تاریخ ۹۷/۰۴/۱۶ با حضور اساتید راهنما، مشاور، داور در دانشگاه آزاد اسلامی واحد بندرعباس با موفقیت دفاع به عمل آمد و مورد تایید قرار گرفت.

نام و نام خانوادگی دانشجو: قاسم بذرافکن

رشته: حقوق خصوصی

عنوان پایان نامه: بررسی وضعیت حقوقی وقف اموال اشخاص حقوقی در فقه و حقوق ایران

هیئت داوران:

ردیف	نام و نام خانوادگی	رتبه علمی	امضاء
۱-	دکتر سارا ادیبی سده		
۲-	دکتر عبدالنعیم شهریاری		
۳-	دکتر حسن محمدی رمقانی	استاد	

تاییدیه هیات داوران جلسه دفاع

فرم تعهدنامه اصالت رساله یا پایان نامه

دانشگاه آزاد اسلامی واحد بندرعباس

تاریخ:

شماره:

پیوست:

تعهد نامه اصالت رساله یا پایان نامه

اینجانب قاسم بذرافکن دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپوسته / دکترای حرفه ای / دکترای تخصصی در رشته حقوق خصوصی که در تاریخ ۱۳۹۷/۰۴/۱۶ از پایان نامه / رساله خود تحت عنوان: **بررسی وضعیت حقوقی وقف اموال اشخاص حقوقی در فقه و حقوق ایران با کسب نمره ۱۵/۲۵** و درجه **جواب** دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم:

- ۱) این پایان نامه / رساله حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست مربوطه ذکر و درج کرده ام.
- ۲) این پایان نامه / رساله قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
- ۳) چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
- ۴) چنانچه در هر مقطعی زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را می پذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: قاسم بذرافکن

تاریخ و امضا

معاونت پژوهش و فن آوری

به نام خدا

مشور اخلاق پژوهش

بیامری از خداوند سبحان و اعتقاد بر این که عالم محضر خداست و بمواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظریه اجماع جایگاه دانشگاه در اعلامی فرهنگ و تمدن بشری، مادیان و انجمن و اعضای هیات علمی و اندامهای دانشگاه آزاد

اسلامی متعهدی گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تخطی نکنیم:

۱- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از حرکت پنهان سازی حقیقت.

۲- اصل رعایت حقوق: التزام بر رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهشگران (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق

۳- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد بر رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه همکاران پژوهش.

۴- اصل منافع ملی: تعهد بر رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد توسعه کشور و کلیه همکاران پژوهش.

۵- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد بر اجتناب از حرکت جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار

۶- اصل رازداری: تعهد بر صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمان ها و کشور و کلیه افراد و نهاد های مرتبط با تحقیق.

۷- اصل احترام: تعهد بر رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب قدر و خودداری از حرکت حرمت شکنی.

۸- اصل ترویج: تعهد بر رواج دانش و اشتهار نتایج آن به همکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.

۹- اصل برابرت: التزام بر برابرت جویی از حرکت رفتار غیر حرفه ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به شائبه های غیر علمی می آلائند.

تقدیم به:

تقدیم به خانواده عزیز و مهربانم که، همواره حامی و مشوقم بوده اند و پیسودن روزهای سخت و آسان زندگی بدون دعای خیر و برکت وجودشان غیر ممکن بود.

پاسکزاری:

پس از حمد و ستایش پروردگار متعال، بر خود فرض می‌دانم از زحمات عالمانه و دلسوزانه استاد محترم رابنما، سرکار خانم دکتر سارا ادیبی سده نهایت پاسکزاری
و قدر دانی را داشته باشم.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	چکیده.....
۲	مقدمه.....
۳	بیان مسئله.....
۴	اهمیت و ضرورت تحقیق.....
۴	سوالات تحقیق.....
۴	فرضیه ها.....
۴	اهداف تحقیق.....
۵	روش کار و تحقیق.....
۵	جنبه جدید و نوآوری تحقیق.....
۵	پیشینه تحقیق.....
۷	سازماندهی تحقیق.....
۸	فصل اول: کلیات تحقیق.....
۹	۱-۱ معنا و مفهوم شخصیت.....
۹	۲-۱ اقسام اشخاص.....
۹	۱-۲-۱ شخص حقیقی.....
۱۰	۲-۲-۱ شخص حقوقی.....
۱۱	۳-۱ تاریخچه وقف.....
۱۱	۱-۳-۱ وقف پیش از اسلام.....
۱۲	۲-۳-۱ وقف پس از اسلام.....
۱۳	۴-۱ وقف.....
۱۳	۱-۴-۱ وقف در لغت.....
۱۳	۲-۴-۱ وقف در اصطلاح حقوقی.....
۱۴	۵-۱ خصوصیات وقف.....
۱۵	۶-۱ اهداف وقف.....

۱۶	۷-۱ اقسام وقف.....
۱۶	۸-۱ شرایط صحت وقف.....
۱۷	۱-۸-۱ اشتراط اقباض در وقف.....
۱۷	۲-۸-۱ اشتراط دوام در قبض.....
۱۸	۳-۸-۱ مشروع بودن جهت وقف.....
۱۹	۴-۸-۱ اشتراط خارج کردن خود از وقف.....
۲۰	۹-۱ شرایط موقوف.....
۲۰	۱-۹-۱ عین بودن مال موقوف.....
۲۰	۲-۹-۱ امکان انتفاع از مال موقوف با بقای عین آن.....
۲۱	فصل دوم: وقف اموال به وسیله اشخاص حقوقی.....
۲۲	۱-۲ مبانی فقهی وقف به وسیله شخص حقوقی.....
۲۴	۲-۲ مبانی حقوقی وقف به وسیله شخص حقوقی.....
۲۵	۳-۲ شرایط وقف به وسیله شخص حقوقی.....
۲۶	۱-۳-۲ اهلیت استیفاء.....
۲۶	۲-۳-۲ مالک بودن واقف.....
۲۷	۴-۲ وقف اموال اشخاص حقوقی حقوق عمومی.....
۲۷	۱-۴-۲ وقف اموال عمومی.....
۲۸	۲-۴-۲ وقف اموال متعلق به دولت و سازمان های عمومی غیردولتی.....
۲۹	۵-۲ وقف اموال اشخاص حقوقی حقوق خصوصی.....
۳۱	۶-۲ خروج وقف از موضوع شخص حقوقی.....
۳۲	۷-۲ مغایرت وقف با فلسفه وجودی اشخاص حقوقی انتفاعی.....
۳۲	۸-۲ عدم قابلیت ذاتی وقف از سوی ارکان.....
۳۳	۹-۲ استدلال در جهت جواز وقف اموال اشخاص حقوقی.....
۳۴	۱۰-۲ شمول موضوع اشخاص حقوقی بر وقف.....
۳۵	۱۱-۲ امکان انتفاع از عواید شخص حقوقی در فرض وقف.....
۳۸	۱۲-۲ وقف سهام شرکت ها.....
۴۰	۱۳-۲ وقف اموال دانشگاه آزاد اسلامی.....

۴۴	۲-۱۴ حدود و قلمرو اختیارات مدیران در خصوص وقف اموال شخص حقوقی.....
۴۸	فصل سوم:وظایف و اختیارات مدیران وقف.....
۴۹	۳-۱ نظام اداری حاکم بر تولیت.....
۵۱	۳-۲ حدود صلاحیت و وظایف مدیران وقف.....
۵۱	۳-۲-۱ حدود صلاحیت مدیران وقف.....
۵۴	۳-۲-۲ وظایف مدیران وقف.....
۵۹	۳-۳ وظایف و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه.....
۵۹	۳-۳-۱ تصدی و نظارت بر امور موقوفات.....
۶۸	۳-۳-۲ اقدامات شبه قضایی سازمان بر متولیان موقوفات.....
۷۰	۳-۳-۳ اقدامات حمایتی سازمان اوقاف از موقوفات.....
۷۱	۳-۴ مفهوم و ماهیت مسئولیت مدیران وقف.....
۷۱	۳-۴-۱ مفهوم مسئولیت مدیران وقف.....
۷۲	۳-۴-۲ ماهیت مسئولیت مدیران وقف.....
۷۳	- شرایط ایجاد مسئولیت قراردادی.....
۷۸	۳-۵ نوع مسئولیت مدیران وقف در مقابل اشخاص ذینفع.....
۸۰	نتیجه گیری و پیشنهاد.....
۸۱	نتیجه گیری.....
۸۳	پیشنهاد.....
۸۵	منابع.....
۹۰	چکیده انگلیسی.....

چکیده

وقف، یکی از اعمال حقوقی است که به انشای اراده نیاز دارد و به معنای حبس عین مال و تسبیل منافع آن است. شخص حقوقی دارای وجودی اعتباری است و شخصیت آن، از شخصیت تشکیل دهندگان آن، متمایز و مستقل است. با این وجود، اشخاص حقیقی هستند که کلیه اعمال حقوقی و اجرایی شخص حقوقی را به مرحله انجام می رسانند و طبیعتاً بدون اراده مدیران، اراده ای بالفعل از شخص حقوقی صادر نمی گردد. شخص حقوقی قادر نیست مستقیماً اراده خود را اعمال نماید. از سوی دیگر، ماده ۵۸۸ قانون تجارت مقرر داشته است که شخص حقوقی می تواند دارای کلیه حقوق و تکالیفی شود که قانون برای افراد قایل است مگر حقوق و تکالیفی که بالطبع فقط انسان ممکن است دارای آن باشد ... و ماده ۵۸۹ مقرر داشته است که تصمیمات شخص حقوقی به وسیله مقاماتی که به موجب قانون یا اساسنامه صلاحیت اتخاذ تصمیم دارند، گرفته می شود. لذا در بادی امر چنین به نظر می آید که شخص حقوقی می تواند اموال خویش را با تصمیم مدیران خود وقف نماید. با این وجود چون وقف باعث فک ملک و خروج موقوفه از مالک می گردد و از طرفی مدیران مالک اموال شخص حقوقی نیستند که بتوانند آن را فک نمایند، این فرضیه تقویت می شود که وقف اموال اشخاص حقوقی با اهداف تشکیل شخص حقوقی مغایرت دارد و امکان پذیر است.

کلید واژه ها: وقف، شخصیت، شخص حقیقی، شخص حقوقی، مال موقوفه.

مقدمه

میل به جاودانه زیستن از آرزوهای دیرینه بشر می‌باشد. او همواره بر آن است که جاودانه بماند و آن گاه که از دوام این جسم خاکی خود مأیوس می‌گردد در فکر چاره‌ای است تا یاد و خاطره او کماکان باقی بماند و در اذهان ماندنی شود، لذا با به جا گذاردن اثری از خود می‌خواهد که به جاودانگی خود عینیت بخشد. مکتب حیات بخش اسلام نیز که همواره در فکر اعتلای بشر بسوی مراتب والای انسانی است در راه رسیدن به این هدف والا و وصول به فضایل نیک اخلاقی همواره راهکارهای مناسب ارائه می‌نماید.

دعوت به سوی خیرات و مبرات و صدقات علاوه بر آثار حسن اخلاقی و عوائد معنوی فراوانی که به همراه دارد و زمینه برپایی قسط و عدل را در جامعه فراهم می‌آورد و از ایجاد زمینه های فساد اعم از مالی، اخلاقی و اجتماعی بر حذر می‌دارد میل و عطش انسان را به جاودانگی و بقا در اذهان و افکار فرو می‌نشانند. در حدیث نبوی می‌فرماید: «إذا مات الانسان انقطع عند عمله الا من ثلاثه: من صدقه جاریه او علم یتتفع به او ولد صالح یدعوله»

و در حدیث « صحیح » از حضرت صادق(ع) چنین نقل گردیده: شخص پس از مرگ اجری به دنبال خود ندارد مگر در سه کار، در صدقه‌ای که آن را در زمان حیات خود برقرار کرده و پس از مرگش نیز همچنان برقرار باشد، در سنت و طریقه خوبی که گذاشته باشد و پس از مرگش بدان عمل شود و در فرزند شایسته‌ای که برای او دعا کند. دعوت به خیرات و صدقه (فاستبقوا الخیرات) مختص جامعه اسلامی نبوده و قبل از اسلام نیز بصورت های گوناگون در میان افراد بشر رایج بوده است، آنچه که اینک ما تحت عنوان وقف از آن یاد می‌کنیم همان صدقات و خیرات است که در قرآن و در روایات از آن سخن به میان آمده و بعدها تحت عنوان وقف از لسان فقها جاری گشته، بنابراین وقف سازمانی حقوقی است که برای تحقق بخشیدن به این خواست انسانی تاسیس گردید، پیامبر اکرم(ص) هفت بوستان و مزرعه به نام بساتین السبعه که به آن حضرت هبه شده بود را وقف نمودند که این بوستانها از نخستین موقوفات و مراکز خیرات و مبراتی است که در تاریخ اسلام بنیاد گردید، سایر پیشوایان دینی نیز به تبعیت از دستور الهی همواره این عمل خیر را تشویق و ترغیب نموده‌اند.

نهاد وقف در کشورهای اسلامی دارای فواید اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی بوده و از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در کشور ما نیز حداقل از دوره صفویه، به دلیل رسوخ باورهای مذهبی، مردم به وقف روی آوردند و با توجه به اجر و ثواب آن اموال زیادی را در این راه صرف نمودند. مصداق این سخن، وقفنامه‌هایی است که قدمت آنها به قرن‌ها قبل می‌رسد و این وقفنامه‌ها هر یک علاوه بر اینکه دلالت بر

حس مال و تسبیل منفعت آن در راه خیر داشته است گویای منظور واقف در ارجحیت ها نسبت به متولیان مشابه بوده است.

شخص حقوقی عبارت است از دسته ای از افراد که منافع و فعالیت مشترک دارند یا اموالی که به هدف خاصی اختصاص داده شده است و قانون آنها را طرف حق می شناسد و برای آنها شخصیت مستقلی قائل است؛ مانند دولت، شهر، دانشگاه، شرکت های تجاری و موقوفات. وقف عبارت است از اینکه عین مال حس، و منافع آن تسبیل شود. صحت این عقد، متوقف بر یک سری شرایط است که ذیل عناوینی همچون شرایط وقف، واقف، موقوف علیهم و مال موقوفه مطرح می شود.

عنوان «شخص حقوقی» به صورت مستقل در کتب فقهی مطرح نشده است؛ ولی فقیهان برای عناوین و موضوع هایی مثل حکومت حاکم، موقوفات، بیت المال، وجوهات شرعی و موضوع هایی مانند آن، آثار و نتایجی قائل بودند که بی تشبیه به اشخاص حقوقی عصر فعلی نیست. از نظر حقوقی نیز با مراجعه به قوانین مصوب کشورمان در می یابیم نخستین مرتبه عنوان شخصیت حقوقی در قانون تجارت مصوب ۱۳۰۴ مطرح شده است. همچنین پس از آن، به موجب قانون تجارت ۱۳۱۱، نظام ها، و قواعد، احکام و آثار قانونی آن بیان شد.

روش تحقیق در نوشتار حاضر، روش تحلیلی- توصیفی، با استفاده از مطالعات کتابخانه ای است، یعنی با استفاده از متون علمی، مطالب استخراج، و با توضیح و تشریح لازم به نقد آنها پرداخته شده است.

بیان مسئله

شخص حقوقی یکی از نهادها حقوقی است که بر اساس ماده ۵۸۸ قانون تجارت می تواند همه حقوق و تکالیفی را داشته باشد که قانون برای افراد قایل شده است؛ مگر حقوق و وظایفی که به طور طبیعی فقر انسان می تواند آن را داشته باشد؛ مانند حقوق و وظایف ابوت؛ بنوت؛ و امثال آن. در منابع فقهی به صورت منسجم به بحث شخص حقوقی پرداخته نشده است اما وجود شخص حقوقی از ابتدا پذیرفته شده است و نهادهایی چون ولایت امر و بیت المال... از جمله مصادیق شخص حقوقی مورد تایید اسلام است. را داشته باشد می تواند عمل نکته حایز اهمیت در این زمان واقف شدن حقوقی به شرطی که شرایط صحت وقف را داشته باشد می تواند عمل حقوقی وقف را انجام دهد. ماده ۵۸۸ قانون تجارت نیز این حق را برای شخص حقوقی قایل است. حال هدف اصلی این پژوهش این می باشد که آیا اشخاص حقوقی می توانند عمل وقف را انجام دهند. اکنون می بایست مطلب مذکور مورد بررسی قرار دهیم که آیا این امر محقق می گردد و مواد قانونی مرتبط را به طور دقیق و کلی مورد کنکاش قرار دهیم و در آن نتیجه های جامع و

کامل بدست بیاوریم و نتایج بدست آمده از این پژوهش می تواند برای قضاوت در مقام اتخاذ تصمیم کارگشا و هم برای وکلا در مقام دفاع از حقوق افراد مفید واقع شود.

اهمیت و ضرورت تحقیق

مسائل جدید حقوقی و قانونی اوقاف از یک طرف و ساخت و سازها و افزایش جمعیت و از طرفی گران شدن قیمت زمین های مسکونی و زراعتی و همچنین افزایش ارزش ریالی موقوفات و تکرر وراثت و گذشتن مدت مدیدی از وقفنامه ها، باعث گردیده است که مدعیان تولیت و مقامات نصب متولی، تفسیرهای گوناگونی را از ویژگی ها و صفات تولیت و وظایف و تکالیف متولی داشته باشند. بنابراین ضرورت دارد در راستای احقاق حقوق متولیان وقف و اشخاص حقوقی تفسیر درست گردد با این اهمیت که شخصیت حقوقی می تواند بسیاری از معضلات و مشکلات علمی را همچون مالکیت خمس، زکات و وقف را حل کند.

سوالات تحقیق

- ۱- آیا وقف اموال اشخاص حقوقی نیز امکان پذیر است یا خیر؟
- ۲- وضعیت وقف اموال خصوصی و عمومی از سوی اشخاص حقوقی چگونه است؟

فرضیه ها

- ۱- وقف اموال توسط اشخاص حقوقی امکان پذیر است.
- ۲- در وقف اموال اشخاص حقوقی مشترک از خصوصی و عمومی فقط نسبت به اموال خصوصی صحیح است.

اهداف تحقیق

- ۱- بررسی وقف اموال اشخاص حقوقی.
- ۲- بررسی جهت در وقف اموال اشخاص حقوقی.
- ۳- بررسی اهلیت اشخاص حقوقی.

روش کار و تحقیق

باتوجه به اینکه روش کار تحلیلی و توصیفی می باشد و روش گردآوری اطلاعات کتابخانه ای است ابتدا با جستجو در سایتهای اینترنتی و بانکهای اطلاعاتی و استنادی همانند پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران SID مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی نورمگز، تنبلیان مگ ایران وسایت مرکز پژوهشهای اسلامی و سپس با مراجعه به کتابخانه های دیجیتال دانشگاه شیراز و برخی کتابخانه های بندرعباس و شیراز با استفاده از کامات کلیدی تحقیق حاضر که شامل وضعیت حقوقی، وقف اموال، اشخاص حقوقی، حقوق و فقه ایران می باشد در بین منابع مختلف وبا توجه به موضوع انتخابی و تحقیقاتی که انجام گرفته است به جمع آوری اطلاعات پرداخته ام و به اینجانب کمک شده است. ابزار مورد استفاده برای گرد آوری اطلاعات تحقیق، فیش برداری می باشد که شامل ترجمه و تلخیص و نقل قول مستقیم و غیر مستقیم است و در فصل بندی پایان نامه موارد زیر مورد توجه قرار می گیرد: در فصل کلیات به موضوعات و تعاریف اموال و شخص حقوقی و سوابق مربوط به آن پرداخته می شود و در فصل نتایج به بررسی و مقایسه نظرات مطروحه و موجود پرداخته می شود.

جنبه جدید و نوآوری تحقیق

با توجه به اینکه بررسی وضعیت حقوقی وقف اموال اشخاص حقوقی یکی از موضوعات به روزی در زمینه وقف می باشد و تحقیق و پژوهش در این زمینه به صورت جامع صورت نگرفته است لذا جمع آوری و تفکیک و تحلیل در موضوع مورد بحث از نوآوری های این تحقیق می باشد.

پیشینه تحقیق

وقف، یک عمل حقوقی است که در اسلام و فقه امامیه از جایگاه و احکام خاصی برخوردار می باشد. توسعه روزافزون اشخاص حقوقی در جوامع کنونی و ورود این اشخاص به مسئله وقف و شکل گیری آثار مختلف از این رهگذر، به مسئله وقف اهمیت ویژه ای داده است. بنابراین با توجه به موضوع پیش رو منابعی که در این زمینه موجود می باشد مختصرا در ذیل اشاره می شود.

- بحرانی آل عصفور در کتاب الحدایق الناضره فی احکام العتره الطاهره می نویسد با توجه به بیان فقیهان و روایاتی که در این باره وجود دارد هیچ شکی در صحت و مشروعیت نهاد وقف وجود ندارد و همانگونه که برخی از فقیهان نیز اجماعی بودن آن را اعلام کرده اند امادر رابطه با مشروعیت عقد وقف بوسیله شخص حقوقی به صورت صحیح روایتی نداریم ولی با توجه به اطلاق روایات می توان صحت وقف بوسیله شخص حقوقی را ثابت کرد. (بحرانی، ۱۴۳۳.ق، ص ۱۲۳)

- مومنی طباطبایی در کتاب تحولات حقوق خصوصی معتقد است ماده ۵۸۹ قانون مدنی تصمیمات شخص حقوقی بوسیله مقاماتی که به موجب قانون یا اساسنامه صلاحیت اتخاذ تصمیم دارند را بیان می‌دارد و با صراحت اهلیت استیفاء برای اشخاص حقوقی را ثابت می‌داند که اعمال آن بوسیله هیئت مدیره و یا... که از اجزاء و ارکان شخص حقوقی هستند صورت می‌گیرد. (طباطبایی، ۱۳۷۱، ص ۲۴۲)

- امامی در کتاب حقوق مدنی می‌نویسد شرط دیگری که قانون برای واقف بیان می‌نماید آن است که باید واقف مالک مورد وقف باشد، تصور می‌رود که قانون مدنی در ذکر این امر خواسته عدم صحت وقف فضولی را برساند؛ چنانکه بسیاری از فقهای اسلام بر این عقیده اند، بدین جهت حقوق نویسان در مورد بیع می‌گویند بایع باید مالک مبیع باشد با آنکه قانون مدنی معاملات فضولی را اجازه می‌دهد و ماده ۶۵ قانون مدنی در بالا ضمناً صحت آن را می‌رساند. بنابراین وقف فضولی جایز خواهد بود و تنفیذ آن منوط به اجازه مالک است پس شخص حقوقی توانایی انجام اعمال حقوقی را ندارد اما هیئت مدیره یا دیگران می‌توانند به نمایندگی از آنها این اعمال را انجام دهند. (امامی، ۱۳۶۸، ص ۷۵)

- صفار در کتاب شخصیت حقوقی معتقد است اموال و دارایی‌های اشخاص، حقوق عمومی، اموال عمومی و متعلق به مردم و یا اموال و دارایی‌های اشخاص خصوصی تفاوت دارد که وقف این اموال که یک نوع دخل و تصرف مالکانه در مال است صحیح نمی‌باشد زیرا آنان در همان حدود نمایندگی حق تصرف در آن اموال را از جانب حاکم شرع دارند نه بیش از آن. پس تصرفات فراتر از حدود نمایندگی از طرف متصدیات اموال عمومی، تصرفات بدون اذن در مال غیر است و مثل تصرفات شخص فضولی غیر نافذ است. (صفار، ۱۳۷۳، ص ۱۴۷)

- طاهری در کتاب حقوق مدنی می‌نویسد یکی از شرایط مال موقوفه این است که قابل تملیک به غیر باشد بنابراین اموال عمومی مثل مشترکات و اموالی را که قانوناً و یا شرعاً قابل نقل و انتقال نیستند نمی‌توان وقف کرد، بنابراین اموال عمومی چون تملیک به غیر را ندارند وقف آن صحیح نیست. (طاهری، ۱۳۷۵، ص ۲۴۲)

- نجفی در کتاب الجواهر می‌نویسد وقف اموال عمومی صحیح نیست اما وقف اشخاص حقوقی مشترک از خصوصی و عمومی نیز فقط نسبت به اموال خصوصی صحیح است. البته بنا بر قول به صحت وقف به صورت مشاع، همانگونه که برخی آن را پذیرفته اند این وقف باطل است زیرا یکی از شرایط مال موقوفه معین بودن آن است و چون اموال خصوصی و عمومی به صورت مشاع می‌باشند وقف جزء و بخشی به صورت مشاع وقف مال نامعین و باطل است. (نجفی، ۱۴۱۲ ه.ق، ص ۲۰)

- کاتوزیان در کتاب حقوق مدنی معتقد است نظریه عمومی مربوط به اثر جهت نامشروع در اعمال حقوقی را قانون مدنی به اجمال در شرایط اساسی صحت معاملات (بند ۴ ماده ۱۹۰ قانون مدنی) آورده است و دروقف نیز باید از آن استفاده کرد، بنابراین اگر از مفاد وقف نامه ای چنین بر آید که واقف به منظور فرار از

اجرای قانون مربوط به نظم عمومی یا امور نامشروع دیگری، اموال رخود را وقف نماید عمل او نفوذ قانونی ندارد. (کاتوزیان، ۱۳۷۱، ص ۲۱۶)

- صانعی در کتاب حقوق جزای عمومی می نویسد برخی حقوق دانان در تعریف شخص حقوقی گفته اند شخص حقوقی به آن گروهها، جمعیت ها و انجمن هایی گفته می شود که حقوق و تکالیفی مشترک و متمایز از حقوق و تکالیف افرادی که آنها را تشکیل داده اند دارا هستند. مفهوم شخصیت حقوقی تعبیری از تاسیس حقوقی است که به مرور زمان با پیشرفت تمدن ها پدید آمده است. (صانعی، ۱۳۷۲، ص ۲۱)

- مومن قمی در کتاب الولایه الالهیه الاسلامیه او الحکومه الاسلامیه می نویسد وقف اموال عمومی توسط حاکم شرع و به اذن او صحیح است؛ چرا که اموال عمومی تحت اختیار حاکم اسلامی است و او می تواند هرگونه که مصلحت دیده در آن تصرف کند. چه این تصرف به صورت وقف باشد و یا اختصاص آن اموال به نهاد یا ارگان خاص و یا برای مصرف در اهداف خاصی. (مومن قمی، ۱۴۲۹ ه.ق، صص ۶۴۰-۶۴۱)

- سامانی، حسینی، در کتاب وقف از سوی اشخاص حقوقی می نویسد در رابطه با اهلیت استیفاء اگر بگوییم که هیئت مدیره و ... اجزاء و ارکان شخص حقوقی هستند که شخص حقوقی توسط اجزای مذکور اعمال اراده کرد و افعالش را انجام می دهد، در این صورت شخص حقوقی دارای اراده و فکر خواهد بود واصل اشکال منتفی می شود و در نتیجه از اهلیت استیفاء نیز برخوردار می گردد. (سامانی، ۱۳۹۱، صص ۵۱-۶۸)

سازماندهی تحقیق

این پایان نامه در سه فصل به شرح ذیل تدوین شده است:

فصل اول: کلیات تحقیق

فصل دوم: وقف اموال به وسیله اشخاص حقوقی

فصل سوم: وظایف و اختیارات اشخاص حقوقی

نتیجه گیری و پیشنهادها

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱ معنا و مفهوم شخصیت

واژه شخصیت (personality) مصدر جعلی، و از شخص (person) گرفته شده است. شخص در فرهنگ نامه‌ها به معنای انسان (کسی که در نمایشنامه یا داستان نقشی دارد و با خصوصیات خود ظاهر می‌شود)^۱ و بازیگر نمایش آمده است. واژه شخص (person) از (persona) در زبان لاتین گرفته شده است. پرسونا، در لغت با واژه (personage) مترادف است و به معنای هنرپیشه یا بازیگر رل نمایش آمده است و در اصل نقاب و پوششی بوده است که بازیگران نمایشنامه‌ها در رم به چهره می‌آویختند، و چون هر بازیگری نقش خاصی برعهده داشته است، وقتی تماشاچی آن نقاب را می‌دید، شخصیت مربوط را می‌شناخت. از این رو، واژه «پرسونا» از این رهگذر مفهوم نقش و رل را نگاه داشت و به زبان رایج راه یافت. ای معنا نیز با توجه به اینکه هر شخصی در اجتماع نقشی دارد و می‌کوشد تا با اجرای نقش خود، به خواسته‌هایش برسد، برای رسانیدن منظور ما از شخص و شخصیت، مناسب و مفید است. واژه شخصیت نیز در لغت به معنای سنجیه مختص هر شخص، مجموعه عوامل باطنی و نفسانیات یک شخص (از احساسات، عواطف و افکار) است.^۲

در اصطلاح حقوق، شخص موجودی است که دارای حق و تکلیف می‌باشد،^۳ و همان گونه که اشاره شد، بر دو نوع است: شخص حقیقی که همان انسان است و گاه از آن به شخص طبیعی نیز تعبیر می‌کنند، و دیگری شخص حقوقی که آن را به شخص اخلاقی یا شخص معنوی نیز می‌نامند؛ ولی بهترین اصطلاح همان شخص حقوقی است که در برابر شخص حقیقی قرار دارد. شخصیت نیز در علم حقوق عبارت است از وصف و شایستگی شخص برای اینکه بتواند طرف و صاحب حق تکلیف باشد و یا بتواند اعمال حق و تکلیف کند.^۴

۲-۱ اقسام اشخاص

۱-۲-۱ شخص حقیقی

شخص حقیقی عبارت است از شخص طبیعی یا فرد انسانی دارای وجود، که در این دنیا محدود به دو حد تولد و موت است.^۵ البته برخی می‌گویند: جنین یا حمل نیز دارای شخصیت می‌باشد.^۱ چه بسا وجود و

^۱ - معین، محمد، ۱۳۶۲، فرهنگ فارسی معین، تهران، انتشارات امیرکبیر، جلد چهارم، ص ۲۰۳۲

^۲ - صفار، محمد جواد، ۱۳۷۳، پیشین، ص ۸۰

^۳ - ساکت، محمدحسین، ۱۳۸۶، حقوق، تهران، نشر موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی تهران، ص ۵۸

^۴ - صفایی، حسین، قاسم زاده، مرتضی، ۱۳۸۸، حقوق مدنی (اشخاص و محجورین)، تهران، نشر سمت، صص ۹-۱۰

^۵ - رسایی نیا، ناصر، ۱۳۹۱، حقوق تجارت، تهران، چاپ چهارم، انتشارات آوای نور، ص ۱۱۸